

Яблонь Л.С.

Морушко О.В.

ОСНОВИ

педагогічної майстерності

Методичні рекомендації
до лабораторних робіт

Рецензенти: к. пед. н., доц. Войтків Г.В.,
д. ф.-м. н., проф. Яремій І.П.

Яблонь Л.С., Морушко О.В. Основи педагогічної майстерності.
Методичні рекомендації до лабораторних робіт. Івано-Франківськ,
2020. 70 с.

У пропонованому навчально-методичному посібнику зібрано основні поняття, які повинен знати і використовувати в своїй освітянській діяльності вчитель, розкрито шляхи опанування секретами педагогічної майстерності сучасного вчителя. Для студентів спеціальності Середня освіта (Фізика).

Зміст

Лабораторне заняття №1. Вступ до педагогічної діяльності	4
Лабораторне заняття №2. Розповідь вчителя як фрагмент педагогічної діяльності	9
Лабораторне заняття №3. Майстерність вчителя в керуванні психічним самопочуттям	12
Лабораторне заняття №4. Комунікативність учителя	15
Лабораторне заняття №5. Вибір учителем стратегії взаємодії	20
Лабораторне заняття №6. Організація і проведення індивідуальної бесіди	29
Лабораторне заняття №7. Майстерність педагогічного спілкування у діалозі	36
Лабораторне заняття №8. Вивчення досвіду передових учителів – шлях до педагогічної майстерності	38
Лабораторне заняття №9. Педагогічні теорії сучасного навчання. Біхевіористська і когнітивна теорії	44
Лабораторне заняття №10. Конструктивізм і коннективізм	53
Лабораторне заняття №11. Моделі змішаного навчання	56
Лабораторне заняття №12. Перевернутий клас	60
Лабораторне заняття №13. Мікро-навчання	64

Лабораторне заняття №1

Тема. Вступ до педагогічної діяльності

Мета. Розкриття складності педагогічної професії

План заняття

1. Діагностування педагогічної спрямованості студентів.
2. Обговорення основних теоретичних положень.

Хід заняття

1. Диференційно-діагностичний опитувальник:

Припустімо, що після відповідного навчання Ви зможете виконувати будь-яку роботу. Проте, якщо б Вам довелося вибирати тільки з двох можливостей, якій з них Ви віддали б перевагу? (Поставити біля вибраної відповіді знак «+», а в протилежній клітинці – знак «-»).

1а. Доглядати за тваринами	1б. Обслуговувати машини, прилади (стежити, регулювати)
2а. Доглядати хворих, лікувати їх	2б. Складати таблиці, схеми, програми для обчислювальних машин
3а. Стежити за якістю книжкових ілюстрацій, художніх листівок	3б. Стежити за станом, розвитком рослин
4а. Обробляти матеріали (дерево, тканини, метал, пластмасу тощо)	4б. Постачати товар споживачеві (рекламувати, продавати)
5а. Обговорювати науково-популярні книжки, статті	5б. Обговорювати художні твори (п'єси, концерти)
6а. Вирощувати молодняк (тварин будь-якої породи)	6б. Тренувати товаришів (або молодших) з виконання певних дій – трудових, навчальних, спортивних

7а. Копіювати малюнки, зображення	7б. Керувати будь-яким вантажним засобом
8а. Повідомляти, роз'яснювати людям потрібні їм відомості (у довідковому бюро, на екскурсії тощо)	8б. Художньо оформляти виставки, вітрини (чи брати участь у підготовці п'єс, концертів)
9а. Ремонтувати речі, вироби (одяг, техніку), житло	9б. виправляти помилки у текстах, таблицях, малюнках
10а. Лікувати тварин	10б. Виконувати обчислювальні розрахунки
11а. Виводити нові сорти рослин	11б. Конструювати, проектувати нові види промислових виробів (машин, одягу, будинків, продуктів споживання тощо)
12а. Розбирати суперечки між людьми (переконувати, роз'яснювати, заохочувати, карати)	12б. Розбиратися у кресленнях, схемах, таблицях (перевіряти, уточнювати, упорядковувати)
13а. Спостерігати, вивчати роботу гуртків художньої самодіяльності	13б. Спостерігати, вивчати життя мікробів
14а. Налагоджувати медичні прилади, апарати	14б. Надавати медичну допомогу людям при пораненнях, опіках, ударах
15а. Складати точні описи-звіти про спостережувані події, явища, вимірювання об'єктів тощо	15б. Художньо описувати зображувані події (спостережувані чи уявні)
16а. Робити лабораторні результати аналізів у лікарні	16б. Приймати, оглядати хворих, вести з ними бесіди
17а. Малювати чи розписувати стіни приміщень, поверхню, виробів	17б. Виконувати монтаж будівлі, чи складання машин, приладів
18а. Організовувати культпоходи ровесників, чи молодших (до театрів,	18б. Грати на сцені, брати участь у концертах

музеїв), екскурсії, туристичні походи тощо	
19а. Виготовляти за кресленнями деталі, вироби (машини, одяг), споруджувати будинки	19б. Займатися кресленням, копіювати креслення, карти
20а. Проводити боротьбу з хворобами, зі шкідниками (лісу, саду)	20б. Працювати на комп'ютерах

Перенести Ваші знаки у листок відповідей (біля потрібного номера питання проставити знаки):

П	Т	Л	З	Х
1а	1б	2а	2б	3а
3б	4а	4б	5а	5б
6а	-	6б	-	7а
-	7б	8а	-	8б
-	9а	-	9б	-
10а	-	-	10б	-
11а	11б	12а	12б	13а
13б	14а	14б	15а	15б
16а	-	16б	-	17а
-	17б	18а	-	18б
-	19а	-	19б	-
20а	-	-	20б	-

2. Тест на схильність до педагогічної професії

Інструкція: Нижче пропонується перелік якостей. «Приміряйте» їх на себе і оцініть ступінь їх виразності, виходячи з такої системи оцінок: 5 – так, 4 –

переважно так, 3 – важко сказати, 2 – швидше за все ні, 1 – ні. Вкажіть бали біля кожного питання і просумуйте їх.

1. Чи вважають інші, що Ви людина образлива, вразлива у спілкуванні (у відповідь на критику, зауваження)?
2. Чи довго у Вас в душі зберігається осадок від різних переживань, що виникають аїд час спілкування (досада, радість, смуток)?
3. Чи часто у Вас буває піднесення і спад настрою?
4. Чи важко і довго Ви переживаєте критику на свою адресу?
5. Чи сильно Вас втомлює галаслива весела компанія?
6. Ви помітно відчуваєте утруднення, соромитесь, коли доводиться знайомитись з людьми?
7. Вам легше і приємніше дізнаватись про щось із книжки, ніж питати в інших?
8. Чи часто Ви відчуваєте потребу відпочити, побути наодинці?
9. Чи довго Ви добираєте потрібні слова, коли доводиться розмовляти?
10. Чи віддаєте Ви перевагу вузькому колу постійних знайомих перед широким колом нових?

Сума балів: _____.

3. Опитувальний листок Форверга на контактність:

Інструкція: Пропонується оцінити себе за 9-ти бальною шкалою і визначити, якою мірою Ви наділені кожною з шести якостей у взаєминах з людьми. 5 балів означає, що людина має цю якість, і більше віддає, ніж отримує; менше ніж 5 – наділена цією якістю меншою мірою; більше ніж 5 – відбувається розвиток цієї якості. Порахувати суму.

1. **Емпатія.** Я бачу світ очима інших. Я розумію іншого і можу відчувати себе «в його шкірі». Я розумію всі настрої співрозмовника, і відповідаю на них.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

2. **Теплота, повага.** Я різними способами виявляю (хоч і не завжди відчуваю), що сприймаю іншого. Я розумію, що роблять інші, хоча не завжди і не в усьому згоден з ними. Я людина, яка активно підтримує інших.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

3. **Відвертість, щирість.** Я більше щирій, ніж фальшивий, у взаємодії з іншими. Я не ховаюся за ролями і «фасадами», інші знають, «на чому я стою». Я залишаюся собою у спілкуванні з іншими.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

4. **Конкретність.** Не можу сказати, що я невизначений, коли розмовляю з іншими. Я не промовляю загальних фраз, не ходжу околяса, керуюся конкретним досвідом і поведінкою, коли говорю. Я намагаюся говорити ясно, чітко, точно.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

5. **Ініціативність.** У взаєминах з іншими я швидше дію, ніж реауюю. Я вступаю в контакт, не чекаючи, коли вступлять у контакт зі мною. Я спонтанний. Я завжди виявляю ініціативу щодо інших людей.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

6. **Безпосередність.** Я дію відкрито і прямо у стосунках з людьми, що мене оточують, не роздумуючи про те, який матиму вигляд.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

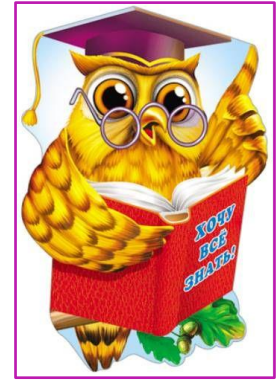
Сума: ____.

2. Обговорення основних теоретичних положень.

1. Скласти список якостей, які, на Вашу думку, потрібні вчителю для успішної професійної діяльності.
2. Дати визначення поняття «освіта».
3. Дати визначення поняття «педагогічна діяльність».

Лабораторне заняття №2

Тема. Розповідь вчителя як фрагмент педагогічної діяльності

Мета: Усвідомлення суті педагогічної розповіді як педагогічної дії, вимог до її побудови і проведення.

План заняття

1. Діагностика професійної позиції студента в ситуаціях організації взаємодії з аудиторією.
2. Моделювання творчого задуму педагогічної розповіді. Публічний захист теми, надзавдання і структури педагогічної розповіді.

Хід заняття

I. Діагностика професійної позиції студента в ситуаціях взаємодії з аудиторією

Вправа 1. Підготувати проведення початку заняття на обрану Вами тему.

Розпочати заняття, привітавшись із групою; оголосити тему, підкресливши її значущість, головні проблеми і опорні поняття. Перевірити наявність студентів на занятті і надати слово колезі, що виконує наступну вправу.

Вправа 2. Роздум. Поділитися своїми міркуваннями з приводу дібраного до теми яскравого вислову, пояснити його зміст, зв'язок із проблемою заняття, висловити власне ставлення до нього. Аналіз роботи буде здійснюватися за питаннями:

1. Мета діяльності вчителя (мобілізація уваги слухачів у вправі "Початок заняття" та психологічне настроювання на тему у вправі "Роздум").
2. Мета вчителя і мета слухачів. Чи зумів учитель передати мету діяльності слухачам? Чи можна кваліфікувати діяльність учителя як мета-діяльність?
3. Ставлення до об'єкта. До якої діяльності зумів залучити вчитель слухачів? Які стосунки він запроваджує: суб'єкт — суб'єкт чи суб'єкт — об'єкт?

4. Засоби. Які елементи педагогічної техніки використовує вчитель для розв'язання завдання?

5. Результат. Яких наслідків досяг учитель? Чи проаналізував він результат і пов'язав його з визначеною метою?

Результати аналізу діяльності оформити після проведеної пари у вигляді діагностичного висновку - професійної позиції тих, хто виступив:

1. Позиція педагогоцентрична ("учень"): несамостійна дія, орієнтована на зовнішній контроль, на реакцію педагога через відсутність особистого прийняття мети діяльності.

2. Позиція егоцентрична ("практикант"): домінує спрямованість на себе через невпевненість, прийняття мети діяльності як засобу самоствердження, брак орієнтації на рефлексивне керування аудиторією.

3. Позиція предметоцентрична ("організатор"): мета діяльності сприймається як організація справи, рефлексія здійснюється стосовно предметного плану діяльності, дія є самоорганізованою. 4. Позиція гуманістична ("вихователь"): самоорганізована дія, спрямована на залучення учнів до діяльності для їхнього розвитку, рефлексивне керування взаємодією і взаємовідносинами.

2. Моделювання творчого задуму педагогічної розповіді. Публічний захист теми, надзавдання і структури педагогічної розповіді.

Розробляючи, проводячи й аналізуючи розповідь, слід виходити з розуміння її як такої ситуації в цілісному педагогічному процесі, організація якої можлива за умови рефлексивного керування, орієнтації на сприймання педагогічної дії учнями.

Є три різновиди усного мовлення вчителя (за кількістю осіб):, монолог, діалог, полілог.

Монолог — висловлювання, розмова однієї особи. Головні види монологу вчителя: розповідь, пояснення, лекція.

Розповідь — жива і образна форма монологічного викладу навчального матеріалу. На відміну від пояснення як логічного доведення теоретичних тез і від лекції як систематизованого і послідовного викладу матеріалу значного обсягу, що містить теоретичні тези, розповідь являє собою виклад фактів і подій, на підставі яких слухачів підводять до певних висновків, тобто розповідь — це стислий сюжетний виклад. Ефективність розповіді залежить від дотримання вчителем таких умов, що забезпечують активне сприймання її учнями:

— слухачі уважні до розповіді, коли вона пробуджує роботу думки, порушує проблеми перед аудиторією;

— розповідь захоплює, коли містить яскраві картини, що викликають емоційне ставлення до викладу;

— вплив на свідомість і почуття слухачів підсилюється, коли розповідь насичують такими прийомами, як міркування, роздуми, виклад від імені очевидця, укрупнення окремих деталей, опис;

— інтерес до змісту підсилюється, коли мовець звертається до життєвого досвіду слухачів, їхніх знань, розкриваючи нове в уже знайомому.

Вправа 3. Підготувати розповідь на тему «Закони Ньютона» для учнів середньої школи. Виступити з нею перед своїми колегами.

Готуючи розповідь, учитель завжди розмірковує над питанням: "Чого чекає слухач від мого виступу?" Учням, як показують дослідження, цікаво слухати лише нове і корисне. Тому важливо подбати про формулювання теми та її головної проблеми. Саме формулювання має бути простим, лаконічним і водночас доволі яскравим, виконувати функцію "сигнальної інформації", що запрошує вислухати. Наприклад, "Чи знаєте ви що ...?".

Вправа 4. Аналіз сприймана розповіді як педагогічної дії.

Проведення цілісного аналізу педагогічної розповіді за такою схемою:

1. Мета діяльності вчителя і його надзавдання. Чи зумів він передати мету слухачам, досягти запланованого результату?
2. Ставлення до слухачів. Якими прийомами активізує аудиторію, досягаючи суб'єкт-суб'єктних відносин?

3. Засоби педагогічної техніки, що використані для впливу на аудиторію.
4. Елементи режисури розповіді: доцільність побудови, просторове і звукове розв'язання.
4. Моделювання творчого задуму педагогічної розповіді.

Лабораторне заняття №3

Тема. Майстерність вчителя в керуванні психічним самопочуттям.

Мета: Формування уявлень про сутність саморегуляції та її роль у професійній діяльності вчителя, оволодіння засобами психологічного налаштування вчителя на наступну діяльність, створення установки на самостійну роботу з удосконалення засобів психофізичної саморегуляції.

План заняття

1. Діагностика рівня емоційної стабільності і здатності до керування психологічним самопочуттям.
2. Обговорення основних теоретичних положень.
3. Виконання вправ на розвиток умінь психофізичної саморегуляції, налаштування на наступну діяльність.

Хід заняття

I. Діагностика рівня емоційної стабільності і здатності до керування психологічним самопочуттям.

Тест Айзенка на визначення емоційної стійкості

1. Чи часто ви відчуваєте потребу мати друзів, які вас розуміють, можуть підбадьорити чи втішити?

2. Чи вважаєте ви, що вам важко відповідати «ні»?
3. У вас часто бувають спади та піднесення настрою?
4. Чи часто ви відчуваєте себе нещасним(ою) без достатніх на те причин?
5. У вас виникає почуття ніяковості й хвилювання, коли ви хочете розпочати розмову із симпатичним(ою) незнайомцем(кою)?
6. Чи часто ви непокоїтесь з приводу того, що зробили або сказали щось таке, чого не слід було робити чи говорити?
7. Вас легко образити?
8. Чи правильно, що ви іноді сповнені енергії так, що все аж «горить в руках», а іноді зовсім мляві?
9. Чи часто ви мрієте?
10. Вас часто непокоїть почуття вини?
11. Ви вважаєте себе людиною збудливою й чутливою?
12. Чи часто виконавши якусь справу, ви відчуваєте, що могли б виконати її краще?
13. Чи буває, що вам не спиться через те, що різні думки лізуть в голову?
14. У вас буває прискорене серцебиття?
15. Чи бувають у вас напади тремтіння?
16. Чи непокоїтесь ви з приводу якихось неприємних подій, що могли б відбутися?
17. Вам часто сняться кошмари?
18. Чи турбує вас який-небудь біль?
19. Ви можете назвати себе нервовою людиною?
20. Чи легко ви ображаєтесь, коли люди вказують на ваші помилки в роботі або не ваші особисті недоліки?
21. Чи непокоїть вас відчуття, що ви чимось гірші за інших?
22. Ви дбаєте про своє здоров'я?
23. Чи страждаєте ви на безсоння?

За кожну позитивну відповідь отримуєте 1 бал.

Сума: _____.

2. Обговорення основних теоретичних положень.

Підготуватись до співбесіди за такими питаннями:

1. Поняття саморегуляції та психологічного налаштування. Роль психологічного налаштування як внутрішньої педагогічної техніки вчителя.
2. Психологічна гімнастика в роботі вчителя. Засоби психологічного налаштування.
3. Засоби керування психологічним станом (музикотерапія, бібліотерапія, працетерапія, імітаційна гра). Можливості використання їх у професійному самовдосконаленні вчителя.

3. Виконання вправ на розвиток умінь психофізичної саморегуляції, налаштування на наступну діяльність.

Вправа 1. Контроль та регуляція дихання.

Рекомендується виконати дві вправи:

Діафрагмальне дихання

Вдих через ніс. Спочатку при розслаблених та злегка опущених плечах повітрям заповнюються нижні частини легень, живіт при цьому дедалі більше випинається. Потім, під час вдиху, послідовно піднімаються грудна клітка, плечі та ключиці. Повний видих відбувається в тій самій послідовності, поступово втягується живіт, опускаються грудна клітка, плечі, ключиці.

Ритмічне дихання

Таке саме дихання, але виконується в певному ритмі, найкраще під час нешвидкого ходіння. Вісім кроків – вдих, чотири – затримка дихання, вісім – видих.

Вправа 2. Контроль за тонусом м'язів.

Текст може бути таким: «Моя увага зупиняється на обличчі. Моє обличчя спокійне. М'язи чола розслаблені. Губи та зуби розімкнені. М'язи щік розслаблені. М'язи очей розслаблені. Моє обличчя як маска. Разом із посмішкою я відчуваю, як зникає напруження з обличчя і з усього тіла».

Вправа 3. Розслаблення та напруження м'язів рук.

Станьте прямо, руки – вперед, пальці – стиснуті в кулак; одночасно напружуються м'язи кисті, передпліччя, плечей. При цьому потрібно пам'ятати про мислену дію (ви хочете бути сильним, міцним, ваші м'язи дуже напружені). А тепер розслабтесь: руки вільно падають, здійснюючи маятникоподібні рухи.

Вправа 4. Застосування бібліотерапії.

Прочитайте вірш, прозу. Обговоріть, які почуття викликає прочитане.

Вправа 5. Використання музики.

Перегляньте слайдову програму, яка супроводжується музичним фоном. Опишіть свій стан. Відзначте ті музичні образи, які стимулюють у вас приплив сил, викликають готовність до дії або, навпаки, діють заспокійливо, розслабляють.

Вправа 6. Дія в передбачуваних обставинах.

Одним із важливих елементів психофізичного налаштування вчителя є використання магічного «якби».

Лабораторне заняття №4

Тема. Комунікативність учителя.

Мета: Формування уявлень про роль комунікативності вчителя в професійній діяльності; головні компоненти комунікативності; способи комунікативного самовиховання; створення установки на

формування комунікативної культури майбутнього вчителя.

План заняття

1. Діагностика рівня сформованості у студентів комунікативності як професійно значущої здібності педагога.
2. Перевірка головних теоретичних положень з теми.
3. Виконання вправ на розвиток професійної комунікативності.
4. Моделювання педагогічної ситуації: проведення початкового етапу індивідуальної бесіди для встановлення емоційного контакту із співрозмовником.

Хід заняття

I. Діагностика рівня сформованості у студентів комунікативності як професійно значущої здібності педагога.

Загальний рівень комунікативності допоможе визначити тест В, Ф. Ряховського. Для визначення рівня вашої комунікативності слід відповісти на запропоновані нижче запитання.

Варіанти відповідей: «так», «ні», «іноді»".

1. Вас чекає ординарна чи ділова зустріч, Чи вибиває вас з колії її очікування?
2. Чи не відкладаєте ви візиту до лікаря до останнього моменту?
3. Чи викликає у вас ніяковість і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах чи іншому подібному заході?
4. Вам пропонують поїхати у відрядження туди, де ви ніколи не були. Чи докладете ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи любляете ви ділитися своїми переживаннями з кимось?
6. Чи дратує вас, якщо незнайома людина на вулиці звертається до вас із проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь запитання)?
7. Чи вірите ви, що існує проблема батьків і дітей, що людям різних поколінь важко розуміти одне одного?

8. Чи посоромитесь ви нагадати знайомому, що він забув вам повернути невелику суму грошей, яку позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані чи в їдальні вам подали недоброякісну страву. Чи промовчите ви, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Залишившись наодинці з незнайомою людиною, ви не вступите з нею в бесіду і відчуєте себе обтяженим(ою), якщо першою заговорить вона. Чи так це?
11. Чи жахаєтесь ви будь-якої великої черги, хоч би де вона була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру)? Віддасте перевагу відмові від свого наміру чи станете у хвіст і будете знемагати в очікуванні?
12. Чи боїтесь ви брати участь у будь-якій комісії з розгляду конфліктної ситуації?
13. У вас є власні індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури, і ні з чийми міркуваннями ви не рахуєтесь. Чи так це?
14. Почувши будь-де в кулуарах висловлювання явно помилкової точки зору з добре відомого вам питання, чи віддасте ви перевагу мовчанню і не вступите в суперечку?
15. Чи викликає у вас неприємне почуття будь-яке прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?
16. Вам краще викласти свою точку зору (міркування, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Слід дати відповіді й підрахувати суму набраних балів. За кожне «так» – 2 очки, «іноді» – 1, «ні» – 0. За класифікатором (представленим на парі) визначте, до якої категорії людей ви належите.

2. Перевірка головних теоретичних положень з теми

Під час підготовки до відповіді на перші запитання слід зосередити увагу на такому. Через живе та безпосереднє спілкування педагога з дитиною здійснюється найголовніше в педагогічній діяльності – вплив особистості на

особистість. У зв'язку з цим комунікативні здібності та вміння вчителя набувають ролі професійно значущих. Ефективність професійно-педагогічного спілкування вчителя залежить від рівня сформованості його комунікативної культури. Природною основою комунікативної культури є комунікабельність людини.

Під **комунікабельністю** розуміють здатність відчувати задоволення від процесу спілкування з іншими людьми. Некомунікабельні або малокомунікабельні вчителі швидше втомлюються, відчуваючи психологічні перевантаження, оскільки цей вид активності не властивий їхній природі. Соціальна спорідненість – бажання бути серед інших людей. Потреби у спілкуванні мають різноманітні джерела. Вони можуть спричинятися намаганням зняти внутрішнє напруження та занепокоєння; дістати схвалення, визнання своєї неповторності та унікальності з боку довколишніх; уточнити свої уявлення про іншу людину, її здібності, якості; справити активний вплив на напрям думок, настанови іншої людини і виявляти піклування про іншого. Педагогічне спілкування передбачає наявність таких умінь:

- оперативно і правильно орієнтуватися в умовах спілкування, що постійно змінюються;
- правильно планувати і здійснювати систему комунікації,
- швидко і точно знаходити адекватні комунікативні засоби, що відповідають як творчій індивідуальності педагога з ситуації спілкування, так і індивідуальним особливостям вихованця;
- постійно відчувати та підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні.

У зв'язку з цим компонентами професійно-педагогічної комунікативності вчителя є:

1. Наявність стійкої потреби в систематичному спілкуванні з дітьми в найрізноманітніших сферах.
2. Органічна взаємодія загальнолюдських та професійних показників комунікативності.

3. Емоційне задоволення на всіх етапах спілкування.
4. Наявність здібностей до здійснення педагогічної комунікації.
5. Наявність комунікативних навичок та вмінь.

Сформованість професійно-педагогічного рівня комунікативності є необхідною передумовою становлення всього комплексу педагогічних здібностей учителя.

Самоаналіз рівня сформованості комунікабельності може бути здійснений з урахуванням таких тез:

1. Оцінка досвіду спілкування з дітьми: наявність вираженої потреби в спілкуванні з дітьми; труднощі, які виникають у спілкуванні з різними дітьми.
1. Емоційні переживання до, під час і після закінчення спілкування з дитиною.
2. Засоби, які найчастіше використовуються у спілкуванні з дітьми.

3. Виконання вправ на розвиток професійної комунікативності.

Вправа 1. Ознайомтеся з відеозаписом фрагментів уроку кількох учителів. Проаналізуйте рівень їхньої професійної комунікативності. Підготуйте рекомендації щодо удосконалення їх професійно-комунікативних здібностей.

Вправа 2. Оберіть партнера для спілкування, запропонуйте йому обговорити цікаву проблему. Ваш співрозмовник є лідером контакту, ви посідаєте позицію пасивного слухача. Потрібно перехопити ініціативу у спілкуванні. Вправу вважають виконаною у тому разі, якщо вам вдалося змінити тему розмови.

4. Моделювання педагогічної ситуації: проведення початкового етапу індивідуальної бесіди для встановлення емоційного контакту із співрозмовником.

Лабораторне заняття №5

Тема. Вибір учителем стратегії взаємодії

Мета: Усвідомлення студентами різних стратегій взаємодії та ефективності їх використання у різних ситуаціях.

План заняття

1. Діагностика індивідуальних особливостей студентів.
- 2: Обговорення головних теоретичних положень з теми:
  - 2.1. Стратегія взаємодії як засіб розв'язання педагогічної ситуації.
  - 2.2. Ефективність використання різних стратегій взаємодії в педагогічних ситуаціях.
  - 2.3. Стиль взаємин та педагогічний такт, їх вплив на вибір і реалізацію стратегії взаємодії.
3. Виконання вправ на аналіз педагогічних ситуацій та обґрунтування стратегії дії.
4. Моделювання педагогічної ситуації «Вибір та реалізація стратегії взаємодії».

Хід заняття

1. Діагностика індивідуальних особливостей студентів.

Тест Томаса

Чи знаєте ви, яка стратегія самооборони застосовується вами найчастіше? Якщо ні, виконайте завдання, і це допоможе вам з'ясувати найтипівіший спосіб знизити напруження (ймовірності невдачі) в ситуації взаємодії з іншими людьми. З двох варіантів відповідей з кожного пункту потрібно вибрати той, який більше вам підходить і занести відповідну букву у табл. (див. нижче).

1:

- а) Іноді я даю можливість іншим узяти на себе відповідальність за розв'язання спірного питання.

б) Замість того, щоб обговорювати, в чому ми розходимося, я намагаюся звернути увагу на те, в чому ми згодні один з одним.

2:

а) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

б) Я намагаюся уладнати все з урахуванням інтересів іншої людини і моїх.

3:

а) Як правило, я наполегливо намагаюся домогтися свого.

б) Іноді я жертвую власними інтересами заради інтересів іншої людини.

4:

а) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

б) Я намагаюся не образити почуттів іншої людини.

5:

а) Розв'язуючи спірну ситуацію, я весь час намагаюся знайти підтримку в іншого.

б) Я намагаюся робити все, щоб уникнути непотрібної конфронтації і напруженості.

6:

а) Я намагаюся уникнути неприємності для себе.

б) Я намагаюся домогтися свого.

7:

а) Я намагаюся відкласти розв'язання спірного питання, щоб з часом розв'язати його остаточно.

б) Я вважаю за можливе у чомусь поступитися, щоб досягти потрібного результату.

8:

а) Як правило, я наполегливо прагну домогтися свого.

б) Насамперед я намагаюся визначити суть порушених інтересів і с пірних питань.

9:

а) Я гадаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності.

б) Я докладаю зусиль, щоб домогтися свого.

10:

а) Я твердо прагну досягти бажаного.

б) Я вважаю за краще піти на компроміс, ніж зав'язнути в нескінченному з'ясуванні стосунків.

11:

а) Насамперед я прагну чітко визначити сутність порушених інтересів і спірних питань.

б) Я намагаюся заспокоїти другого учасника ситуації і найголовніше – зберегти наші стосунки.

12:

а) Часто я уникаю займати позицію, яка може викликати суперечки.

б) Я даю змогу іншій людині у чомусь дотримуватися своєї думки, якщо вона також іде на поступки.

13:

а) Я пропоную середню позицію.

б) Я наполягаю, щоб усе робилось по-моєму.

14:

а) Я повідомляю іншому свою точку зору і цікавлюся його поглядами.

б) Я намагаюся зробити все необхідне, щоб довести логічність і правильність своїх поглядів.

15:

а) Я намагаюся заспокоїти іншу людину і зберегти наші стосунки.

б) Я намагаюся зробити все необхідне, щоб уникнути напруження.

16:

а) Я намагаюся не образити почуттів іншої людини.

б) Я звичайно намагаюсь переконати іншу людину в перевагах моєї позиції.

17:

а) Як правило, я наполегливо прагну досягти бажаного.

б) Я зазвичай намагаюся зробити все, щоб уникнути непотрібного напруження.

18:

а) Якщо це зробить іншу людину щасливою, я дам їй змогу наполягати на своєму.

б) Я дам іншій людині можливість залишитися при своїй думці, якщо вона готова визнати мою.

19:

а) Насамперед я спробую визначити, у чому сутність порушених інтересів і спірних питань. б) Я намагаюся відкласти спірні питання, щоб з часом вирішити їх остаточно.

20:

а) Я намагаюся негайно усунути наші розбіжності.

б) Я намагаюся знайти найкраще поєднання вигод і втрат для нас обох.

21:

а) Ведучи переговори, намагаюся бути уважним до іншої людини.

б) Я завжди схильюся до прямого обговорення проблеми.

22:

а) Я намагаюся відшукати позицію, середню між моєю і позицією іншої людини.

б) Я відстоюю свою позицію.

23:

а) Як правило, я дбаю про те, щоб задовольнити бажання нас обох.

б) Іноді даю іншим можливість узяти на себе відповідальність за розв'язання спірного питання.

24:

а) Якщо позиція іншої людини здається їй дуже важливою, я намагаюся з нею порозумітися, б) Я намагаюся переконати іншу людину піти на компроміс.

25:

а) Я намагаюся переконати у своїй правоті.

б) Ведучи переговори, я намагаюся бути уважним до аргументів іншої людини.

26:

а) Я зазвичай орієнтуюся на середню лінію наших потреб, сподівань, намірів.

б) Я майже завжди прагну задовольнити інтереси кожного з нас.

27:

а) Часто намагаюся уникнути суперечок.

б) Якщо це важливо для іншої людини, я дам їй можливість наполягти на своєму.

28:

а) Я зазвичай орієнтуюся на власну думку.

б) Уладнюючи ситуацію, я зазвичай намагаюся знайти підтримку в іншої людини.

29:

а) Я пропоную варіант, прийнятний для обох сторін.

б) Гадаю, що не завжди варто хвилюватися через розбіжності, які виникають.

30:

а) Я намагаюся не образити почуттів іншої людини.

б) Я завжди займаю таку позицію в суперечці, щоб ми разом могли домогтися успіху.

№ питання	Показники					№ питання	Показники				
	I	II	III	IV	V		I	II	III	IV	V
1						16					
2						17					
3						18					
4						19					
5						20					
6						21					
7						22					
8						23					
9						24					

10						25					
11						26					
12						27					
13						28					
14						29					
15						30					

2. Обговорення основних теоретичних положень з теми

В сучасній педагогічній літературі велике значення приділяється педагогіці співробітництва. Це призводить до певної однобічності в поглядах студентів на вибір засобів впливу на учнів, прийомів розв'язання конфліктних ситуацій, можливостей їх використання. Розглянемо всі можливі стратегії, найтипівіші варіанти поведінки. В сучасній психолого-педагогічній літературі виокремлюються 5 таких стратегій, або стилів, поведінки.

1. Конкуренція або суперництво, прагнення стати центром ситуації. За цієї позиції погляди, потреби інших учасників ситуації не сприймаються як значущі, Той, хто діє, наполягає на своїй думці, рішенні, поведінці як єдино правильних, ігноруючи решту міркувань. Так діяти легше, тому що знімається залежність від партнера. У разі, коли він не сприймає нав'язаного ходу взаємодії (невдач), завжди можна звинуватити його («сам винен, що не послухав, не зрозумів, не підтримав мене»). Проте, знижуючи напруженість ситуації обмеженням дій партнера, можна водночас посилити можливість конфлікту в майбутньому.

Стратегія конкуренції – це активний, майже агресивний наступ, коли людина йде до розв'язання конфлікту своїм шляхом, не зважаючи на інших. Вона може прагнути задовольнити свої інтереси на шкоду іншій людині примушує її діяти так, як тільки вона вважає за потрібне.

2. У позиції уникнення людина намагається відсунути появу конфліктної ситуації якомога далі, сподіваючись, що все розв'яжеться само собою, або виходячи з принципу, що «поганий мир кращий за добру сварку».

Стратегія уникнення не завжди є спробою ухилитися від розв'язання проблеми. Вона може бути й конструктивною реакцією на конфліктну ситуацію, до розв'язання якої доцільніше повернутися потім. Проте людина, що постійно використовує стратегію уникнення, не відстоює своїх прав.

3. При **стратегії пристосування** йдеться про взаємне прилаштування партнерів. Це означає, що людина прагне діяти з іншою людиною, не відстоюючи своїх інтересів, погоджується робити те, що хоче інша.

4. Головною ознакою стратегії співробітництва є прагнення разом з партнером підійти до ефективного розв'язання ситуації, конфлікту. Ця стратегія зумовлює підхід до конфлікту з урахуванням інтересів, потреб обох сторін, пошук взаємовигідних результатів і шляхів їхнього

досягнення. Ця стратегія є найефективнішою для взаєморозуміння, налагодження добрих стосунків. Але для втілення вона потребує більше часу, ніж інші стратегії, додаткових зусиль. Крім того, обидві сторони повинні вміти пояснити свої бажання, висловити свої потреби, вислухати одне одного, виробити альтернативні варіанти дій та розв'язків проблеми.

5. **Компроміс** – це схильність не загострювати ситуації у конфлікті. Людина, що реалізує стратегію компромісу, трохи поступається своїми інтересами, щоб задовольнити їх частково, інша людина робить так само, тобто обидві сторони частково задовольняють власні потреби та бажання партнера, нібито обмінюючись своїми поступками в пошуках компромісного рішення, якого й досягають з найменшими втратами для кожного. Компроміс трохи схожий на співробітництво, але його досягнення відбувається на більш поверховому рівні стосунків. Партнери не шукають прихованих потреб, інтересів одне одного, вони задовольняються зовнішньою стороною поведінки. Використання тієї чи тієї стратегії зумовлюється реальними передумовами взаємодії. Жодна з них не може розглядатися як однозначно корисна чи шкідлива. Тому потрібно уважніше розглянути обмеження та можливості використання окремих стратегій у педагогічній діяльності.

3. Виконання вправ на аналіз педагогічних ситуацій та обґрунтування стратегії дії

Вправа 1. Загальний розгляд ситуації

Підібрати педагогічну ситуацію, розглянути різні стратегії поведінки партнерів у взаємодії, використовуючи таку схему:

Дії учня Дії вчителя	Конкуренція	Уникнення	Прийняття	Співробітництво	Компроміс
Конкуренція (активне обстоювання своєї позиції)					
Уникнення (ухилення від конфлікту)					
Прийняття (пошук рішення, що задовольняє обидві сторони)					
Співробітництво (пошук шляхів спільного рішення, що задовольняють обидві сторони)					
Взаємні поступки					

При виконанні цієї вправи потрібно розглянути такі особливості:

а) дії, висловлювання, міміку, пантоміміку учасників взаємодії, за якими можна діагностувати ту чи ту стратегію;

- б) оптимальний або неоптимальний розвиток ситуації;
- в) відповідальність учителя за розвиток ситуації в оптимальному напрямку.

Вправа 2. Виявлення умов та обмежень, що зумовлюють вибір тієї чи тієї стратегії. Виходячи із ситуації, яку ви обрали для аналізу у попередній вправі, покажіть:

- а) за яких умов вибір конкретної стратегії в цій ситуації буде ефективним;
- б) до яких наслідків може призвести систематичне використання вчителем тільки однієї стратегії;
- в) які особливості учасників ситуації не дозволяють вдаватися до певної стратегії;
- г) які індивідуальні особливості вчителя роблять використання окремої стратегії неефективним.

Вправа 3. Виявлення впливу індивідуальних особливостей студента на розв'язання конкретної ситуації.

За результатами тестування розгляньте свою найімовірнішу поведінку в ситуації та можливі наслідки її регулярного некритичного використання. Проаналізуйте також «упущені можливості» внаслідок недооцінки та ігнорування інших стратегій.

Вправа 4. Моделювання педагогічної ситуації «Вибір та реалізація стратегії взаємодії».

Ситуація:

До директора школи прийшов батько підлітка, який серед учителів має репутацію не дуже дисциплінованого та старанного учня. Батько скаржиться на те, що класний керівник необ'єктивний у ставленні до його сина, постійно провокує його, навмисне складає про нього негативне враження.

Завдання:

1. Дайте відповідь на запитання:

1. Як може поводити себе директор з батьком? За яких умов він може використати ефективно ту чи іншу стратегію для розв'язання проблеми?
2. Як він поводитиме себе з класним керівником?

2. Розіграти в діалогах ситуації взаємодії «директор – батько», «"директор – класний керівник».

Для цього група може поділитися на пари. Кожна пара повинна обґрунтувати вибір стратегії.

Парам програти свої варіанти взаємодії. Групі проаналізувати, чиє рішення було найефективнішим та краще обґрунтованим.

Лабораторне заняття №6

Тема. Організація і проведення індивідуальної бесіди

Мета: Ознайомлення студентів з теоретичними аспектами організації комунікативної діяльності педагога в процесі індивідуальної бесіди; удосконалення вмінь моделювати, проводити і аналізувати індивідуальну бесіду.

План заняття

1. Ознайомлення студентів з методикою контактної взаємодії.
2. Обговорення основних теоретичних положень з теми.
3. Моделювання педагогічної ситуації «Розробка та проведення індивідуальної бесіди на запропоновану тему».

Хід заняття

1. Ознайомлення студентів з методикою контактної взаємодії

Розроблені спеціальні технології поступового просування до контакту, які дають змогу подолати опір партнера у спілкуванні та бар'єри, які він вибудовує, Високу ефективність має так звана методика контактної взаємодії, запропонована Л. Б. Філоновим. Реалізуючи цю методику, ініціатор спілкування досягає ефективної взаємодії всупереч початковому опору співрозмовника.

Головні тези цієї методики такі:

1. Довірче спілкування не може бути нав'язаним, воно має виникнути як природне бажання іншої сторони.
2. Процес спілкування, встановлення контакту проходить у своєму розвитку певні етапи (стадії спілкування). Затримка того чи іншого етапу або спроба проминути його може порушити взаємодію.
3. Процес взаємодії має розвиватися послідовно, а перехід до іншої стадії здійснюватися лише за наявності певних ознак.

Розгляньмо стадії контактної взаємодії на прикладі спілкування вчителя та підлітка. Цей вибір зумовлений, з одного боку, тим, що найбільші ускладнення відчуває вчитель у спілкуванні саме з підлітками. З другого боку, саме у взаємодії з підлітками ця методика дає найкращий результат.

I. Накопичення згоди. Не можна одразу розпочинати з предмета розмови, якщо ви маєте підозру, що ця ситуація є неприємною для підлітка. Отже, завдання першого етапу взаємодії –нейтралізація настороженості, тривожності партнера, розвідувальний пошук спільних тем для розмови. Роздратований, брутальний, збуджений підліток може провокувати вас на такий самий тон, але ваше завдання – підвести його до згоди, спочатку хоча б у розмові на якусь незначущу тему. Для цього потрібно ставити запитання, на які співрозмовник даватиме тільки позитивні відповіді. На цій стадії домагаються первинної співзвучності, збігу у висновках і судженнях. Про результати можна судити з того, що скоротяться паузи співрозмовника, він почне висловлюватися і розслабитися, зменшить самоконтроль за висловлюваннями.

II. Пошук спільних інтересів. На цій стадії важливо знаходити і зважати на погляди, що збігаються, схожість позиції, однакові захоплення тощо. Вчитель нібито стає на один рівень з

підлітком і доводить йому, що вони можуть зрозуміти одне одного. Важливо виявити схильність і здатність до поступок (підліток має переконатися, що дорослий може піти йому назустріч, якщо переконається у його, підлітка, правоті), показати зацікавленість у тому, що хвилює і цікавить співрозмовника.

III. Взаємне прийняття для обговорення особистих справ. До початку цієї стадії спілкування вже має позитивне емоційне забарвлення, і можна починати шукати міцніше підґрунтя для поглиблення стосунків. Тут важливо, щоб учитель показав: незалежно від фактичного стану справ він беззастережно приймає ті позитивні якості, які підліток собі приписує. Потрібно підвести співрозмовника до висновку, що спільними в них є не тільки інтереси, а й погляди, що їхні характери схожі.

IV. Виявлення якостей, небезпечних для взаємодії. На цій стадії настороженість підлітка послаблено, знята настільки, що він уже може поділитися своїми тривогами з приводу негативних якостей, які в нього є, вдатися до самокритики (причому не тільки в безпосередній формі а й опосередковано, ніби говорячи про інше). У нього з'являється потреба розкритися цілковито.

V. Реалізація способів індивідуального впливу і взаємної адаптації. На цій стадії психологічне підґрунтя спілкування вже настільки міцне, що можна підступатися до реалізації тієї початкової мети, яку ставив перед собою ініціатор спілкування. Тепер він уже може відверто говорити про те, що потрібно підліткові змінити в поведінці, характері.

VI. Погоджена взаємодія. Лише тепер слід починати принципові дискусії з тих проблем, які були окреслені перед початком взаємодії. Адже установки нейтралізовано, взаємну довіру встановлено, виникла можливість прислухатися до доводів і наказів неупереджено, без нашарування впливу особистісних якостей та психологічних бар'єрів.

2. Обговорення основних теоретичних положень з теми

Спеціалісти з питань конфліктів наголошують на тому, що саме спілкування, яке має бути для розв'язання більшості життєвих та професійних проблем, само собою може породжувати нові конфлікти. Так, учитель, бажаючи зняти напруження в конкретній ситуації, висловлює свої наміри недостатньо чітко або його партнер у спілкуванні слухав не уважно, не зрозумів його наміру. Спілкування може призвести до негативного результату, якщо в процесі взаємодії виникне почуття образи, ворожості, відчуження. Тому, вступаючи у взаємодію, слід пам'ятати, що такі ускладнення виникають досить часто.

Учитель повинен контролювати свої дії, висловлювання, робити їх чіткими, зрозумілими для співрозмовника.

Які ж чинники ускладнюють спілкування?

Погрози (спричинюють страх, образу, ворожість): «Якщо ти не будеш добре себе поводити, тебе виженуть зі школи».

Накази, безапеляційні розпорядження (підкреслення своєї влади над іншими): «Я даю тобі два тижні, щоб ти виправив двійку і став слухняним».

Негативна критика: «Ти недостатньо старанно працюєш; у тебе немає прагнення до роботи»; «Як можна бути таким неорганізованим?..».

Образи, образливі порівняння, прізвиська: «Таке питання може поставити тільки тупа людина»; «Ти просто роззява, чого ще можна від тебе чекати?»

Апеляція до обов'язків (слова-«боржники»): «Ти повинен поводити себе відповідним чином»; «Ти не маєш права так розмовляти»; «Ти мусиш добре вчитися».

Репліки-пастки: «Вихована людина не повинна так розмовляти з дорослим», або натяки без розкриття важливої інформації: «Якщо ти будеш поводити себе добре, я зможу допомогти тобі», (не вказуючи, як себе повинен поводити співрозмовник).

Допит: «Розкажи мені, чим ти займаєшся у вільний час. Чого тебе навчають твої друзі? Про

що ви говорите у цій компанії?»

Похвала з «пасткою»: «Ти ж розумна людина, як же можна таке робити?»

Упереджений діагноз мотивів поведінки: «У тебе немає бажання вчитися; ти безсоромна людина, якщо таке робиш».

Несвоєчасні поради: «Якби ти взявся за розум, було б краще»; «Залиш цю спортивну секцію, вона заважає тобі вчитися».

Переконання логікою: «Нічого тут рюмсати, таке покарання цілком зрозуміле.

Якщо ти так

зробиш, то будеш мати великі неприємності»

Відмова від обговорення питання: «Та хіба це проблема? І ця дрібниця тебе так розхвилювала?»

Зміна теми: «Це дуже цікаво. Але давай краще поговоримо про твої оцінки».

Змагання: «Та хіба це проблема? От у мене проблема складніша».

Заспокоєння запереченням: «Усе мине, все коли-небудь закінчується, тому не слід хвилюватися».

Важливо також дотримуватися певних загальних правил поведінки на різних етапах проведення бесіди:

1. Слід оволодіти конфліктною ситуацією, розрядити взаємну емоційну напруженість. Передусім потрібно зняти напруження м'язів, скутість, подолати неконгруентні рухи. Міміка, поза, жести мають не лише виражати внутрішній стан, а й впливати на нього позитивно.

2. Своєю поведінкою вчитель повинен вплинути на партнера. Цьому сприяє доброзичлива посмішка, контакт поглядів, пауза.

3. Потрібно зрозуміти мотиви поведінки співрозмовника. Звернення до аналізу знижує емоційне напруження. Треба відмовитися від оцінок, насамперед негативних, висловити розуміння складнощів партнера, передати свій стан та почуття.

4. Слід погодити цілі спілкування. Виявити те, що поєднує із співрозмовником, знайти спільну точку зору, продемонструвати можливість синхронізації дій.

5. Треба закріпити свою позицію вірою в можливість продуктивного результату взаємодії, висловити надію на подальше продовження контактів.

3. Моделювання педагогічної ситуації «Розробка та проведення індивідуальної бесіди на запропоновану тему»

Ситуація, що зумовлює необхідність проведення індивідуальної бесіди.

Учитель несподівано зустрічає одного зі своїх учнів на автовокзалі, де той збирає порожні пляшки. Цей учень нерідко пропускає уроки, посилається на те, що хворіє. Батьки хлопця не звертають уваги на його шкільні справи. Вчитель вирішує провести з учнем та його батьками індивідуальну бесіду.

Розробіть та продемонструйте бесіду (з учнем, батьками).

Той, хто грає роль учителя, розробляє хід бесіди, реалізує безпосередньо взаємодію.

Його партнер у процесі спілкування фіксує свої почуття, бар'єри спілкування, що виникають під впливом дій співрозмовника, наявність чи зникнення бажання спілкуватися. Він виокремлює також найбільш вдалі дії, висловлювання «вчителя», що сприяли порозумінню, досягненню ефективного результату.

Етапи проведення бесіди:

1. Накопичення узгоджень, подолання бар'єрів, зняття напруження у взаємодії. Слід доповнити умови ситуації, знайти час для проведення бесіди, обдумати дії, що дадуть змогу подолати психологічні бар'єри настороженості, неспокою, надмірного самоконтролю. Можливі прийоми: вибір нейтральної теми для початку бесіди, висловлення поглядів на стан співрозмовника («Ви, як я бачу, неспокійні»), уникання спірних питань, ненав'язливе висловлювання своїх припущень щодо поведінки співрозмовника («Вам, мабуть, це буде цікаво»). Етап вважають успішно подоланим, якщо у співрозмовника з'являються позитивні відповіді на запитання, знижується напруження, слабшає опір.

2. Пошук спільних інтересів, знаходження первинної спільності (перехід від «Я» до «ми»). Можливі прийоми: виявлення спільної теми, інтерес до захоплень співрозмовника, демонстрація особистісної схожості, стимулювання пошуку нових тем для бесіди. Етап вважається успішно завершеним, якщо вчителю вдалося збудити у партнера зацікавленість, зняти недовіру, вступити в контакт.
3. Прийняття якостей і принципів, пошук опертя в якостях особистості. Можливі прийоми: дати співрозмовникові змогу вигідно показати себе, підкреслити бажану якість. Підведення підсумків («Як виявилось, ми з вами солідарні у поглядах на цю проблему»), уникнення негативного напрямку бесіди, подання вчителем зразка саморозкриття, підкріплення своєї відкритості, зацікавлення у подальшій взаємодії, висловлення задоволення процесом спілкування («Мені дуже цікаво з вами розмовляти»). Результатом цього етапу є відчуття взаєморозуміння, готовності до сприйняття особистості співрозмовника в цілому.
4. Виявлення якостей, небезпечних для спілкування. На цьому етапі стає можливим розпочати дискусію, продовжувати вивчення особистості партнера в широкому плані, чому сприяє значне зниження напруженості. Результатом цього етапу є поява у співрозмовника прагнення до відкритого, щирого спілкування.
5. Реалізація індивідуального підходу, стимулювання прагнення до змін. Прийоми: підкреслення спільності («Зараз ми це вирішимо»), критичні зауваження, але не з метою вияву осуду, повчання, а в ході взаємного обговорення різних особистісних виявів, попереджувальні висловлювання («Я хочу вам щось сказати, але ви не повинні ображатися»), підтримка та стимулювання прагнень до змін. Цей етап завершується формуванням у співрозмовників відчуття «ми», готовності до спільних дій, взаємопоступок.
6. Ефективне співробітництво, опертя на досягнутий на попередніх етапах контакт. Прийоми: звернення за порадою, пропонування спільного рішення, передбачення того, що може бути. Підсумком цього етапу є формування стану захищеності, узгодження дій і намірів.

Лабораторне заняття №7

Тема. Майстерність педагогічного спілкування у діалозі

Мета: аналіз професійної готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії; усвідомлення перспектив подальшого розвитку.

План заняття

1. Здійснення індивідуальної бесіди як спонтанної взаємодії.
2. Аналіз особистих досягнень студентів, перспектив навчання.

Хід заняття

1. Виконання вправ на підготовлену комунікацію.

1. Здійснити індивідуальну бесіду, мета якої – організація взаємодії з різними суб'єктами педагогічного процесу (учнем, батьком, учителем) з метою встановлення контакту та пошуку шляхів спільного розв'язку проблеми.

Приклади ситуацій:

1. У перший місяць вашої роботи класним керівником у шостому класі ви відвідали сім'ю Володі. Зразу ж після привітання мама хлопчика в його присутності заявила в розпачі: «Не знаю, що мені з ним робити. Нікого не слухає, уроки вчити не примусиш, тільки б гуляти».

Ваша реакція...

2. На ваші уроки з фізики учні часто спізнюються, виправдовуються тим, що їх затримує математик Марія Петрівна (завуч школи), дозволяючи на перерві і після неї дописувати самотійну роботу.

Сьогодні через таке спізнення на урок на 10 хвилин ви змушені відкласти написання контрольної роботи. Ви вирішили поговорити з колегою зразу ж після уроку, щоб розв'язати проблему.

Ви звернулися до завуча так: ...

3. Директор школи викликає вас як класного керівника з приводу поведінки учня одинадцятого класу, який продає в школі модні речі, що їх привозить його старший брат. Директорові поскаржився один з учителів, заявивши, що Ігор займається цим прямо на уроці – рекламує товар. Директор доручив вам вплинути на учня так, щоб він припинив свою комерційну діяльність у школі. Ваші дії...

Оцінюється: вміння оперативно встановлювати контакт, враховуючи інтереси співрозмовника і досягаючи почуття «ми»; забезпечення двобічної активності; здатність організувати взаємодію у процесі спільного пошуку розв'язання проблеми; нестандартність прийомів.

2 Аналіз особистих досягнень студентів, перспектив навчання

1. Поділіться своїми відчуттями, коли ви були в ролі вчителя, батька, учня; чи відчували ви бажання вести бесіду, в яких епізодах виникало особливе довір'я до співрозмовника, чи не пригнічувала активність партнера у спілкуванні?
2. Зверніть увагу на типові помилки: вимушена бесіда, авторитарна позиція (повчальний характер інформації, менторський тон), багатослів'я, невміння передати ініціативу співрозмовникові,

Особливої уваги потребують такі вміння майбутнього педагога:

- а) реалізувати суб'єкт-суб'єктні стосунки, забезпечуючи двобічну активність у взаємодії;
- б) цілеспрямовано передавати ініціативу співрозмовникові, викликати його спонтанні реакції;
- в) забезпечувати єдність співрозмовників, знаходячи спільне поле взаємодії і створюючи почуття «ми»;
- г) орієнтуватися на відповіді співрозмовника, продовжувати його думки, а не відкидати їх;

д) доцільно використовувати поради, активізуючи прагнення слухача їх одержати.

3. Оформіть у вигляді презентації опорний конспект заняття «Професійно-педагогічне спілкування» для візуалізації теоретичних питань.

Лабораторне заняття №8

Тема. Вивчення досвіду передових учителів – шлях до педагогічної майстерності

Мета: вдумливе вивчення передового педагогічного досвіду, осмислення його з позицій педагогічної науки.

План заняття

1. Діагностика психологічної готовності до опанування нового у професійній діяльності.
2. Обговорення головних теоретичних положень.
3. Публічний захист досвіду роботи вчителя-майстра.

Хід заняття

1. Діагностика психологічної готовності до опанування нового у професійній діяльності.

У запропонованому тесті «Який ваш творчий потенціал?» оберіть один з варіантів відповіді.

1. Чи вважаєте ви, що світ, який вас оточує, може бути поліпшений:

- а) так;
- б) ні, він і так досить гарний;

в) так, але лише де в чому.

2. Чи гадаєте ви, що самі можете брати участь у значних змінах довколишнього світу:

а) так, у більшості випадків;

б) ні;

в) так, у деяких випадках.

3. Чи вважаєте ви, що деякі з ваших ідей зумовили б значний прогрес у тій сфері діяльності, в якій ви працюєте:

а) так;

б) так, за сприятливих обставин;

в) лише деякою мірою.

4. Чи вважаєте ви, що в майбутньому будете відігравати таку важливу роль, що зможете щось принципово змінити:

а) так, напевно;

б) це малоймовірно;

в) можливо.

5. Коли ви вирішуєте розпочати якусь справу, чи думаєте, що здійсните своє починання:

а) так;

б) часто думаєте, що не зумієте;

в) так, часто.

6. Чи відчуваєте ви бажання зайнятися справою, яку абсолютно не знаєте:

а) так, невідоме вас приваблює;

б) невідоме вас не цікавить;

в) усе залежить від характеру цієї справи.

7. Вам доводиться займатися незнайомою справою. Чи відчуваєте ви бажання досягти в ній досконалості:

- а) так;
- б) будете вдоволені тим, чого встигли досягти;
- в) так, але тільки якщо вам це подобається.

8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи хочете ви знати про неї все:

- а) так;
- б) ні, ви хочете навчитися лише найголовнішого;
- в) ні, ви бажаєте лише задовольнити свою допитливість.

9. Коли вас спіткає невдача, то:

- а) певний час наполягаєте на своєму, всупереч здоровому глузду;
- б) облишите цю справу (розумієте, що вона не реальна);
- в) продовжуєте робити свою справу, навіть коли стає очевидним, що перешкоди нездоланні.

10. На вашу думку, професію слід обирати, виходячи з:

- а) своїх можливостей, подальших перспектив для себе;
- б) стабільності, значущості, важливості професії, потреби в ній;
- в) переваг, які вона забезпечує.

11. Чи могли б ви, мандруючи, легко орієнтуватися в маршруті, яким ви вже пройшли:

- а) так;
- б) ні, боїтеся збитися з дороги;
- в) так, але тільки там, де місцевість вам сподобалася і запам'яталася.

12. Чи зможете ви зразу після якоїсь бесіди пригадати все, про що говорилося:

- а) так, з легкістю;
- б) усе пригадати не зможете;
- в) запам'ятовується лише те, що вас цікавить.

13. Коли ви чуєте слово незнайомою вам мовою, то можете повторити його за складами, без помилок, навіть не знаючи його значення:

- а) так, без утруднень;

б) так, якщо слово це легко запам'ятати;

в) повторите, але не зовсім правильно.

14. У вільний час ви волієте:

а) залишитися наодинці, поміркувати;

б) перебувати в компанії;

в) вам байдуже, чи будете ви самі чи в компанії.

15. Ви виконуете якусь справу. Вирішуєте припинити це заняття лише тоді, коли:

а) справу завершено- вона здається відмінно виконаною;

б) ви більш-менш задоволені;

в) вам ще не все вдалося зробити.

16. Коли ви сам(а):

а) любите мріяти про якісь, навіть, можливо, абстрактні речі;

б) будь-якою ціною прагнете знайти собі конкретне завдання;

в) іноді любите помріяти, але про речі, пов'язані з вашою роботою.

17. Коли якась ідея захоплює вас, то ви починаєте думати про неї:

а) незалежно від того, де і з ким ви знаходитесь;

б) ви не можете робити цього лише наодинці;

в) лише там, де буде не дуже галасно.

18. Коли ви обстоюєте якусь ідею:

а) можете відмовитися від неї, якщо вислухаєте переконливі аргументи опонентів;

б) залишитесь при своїй думці, хоч би які аргументи вислухали;

в) зміните свою думку, якщо опір виявиться надто сильним.

Після запису відповідей підрахуйте бали, які ви набрали: за відповідь «а» – 3 бали, за відповідь «б» – 1, за відповідь «в» – 2 бали.

Питання 1, 6, 7, 8 визначають межі вашої допитливості; питання 2, 3, 4, 5 – віру в себе; питання 9, 15 – стабільність; питання 10 – амбіційність; питання 12, 13 – слухову пам'ять; питання 14 – ваше прагнення бути незалежним; питання 16, 17

– здатність абстрагуватися; питання 11, 18 – міру зосередженості. Саме ці здібності і становлять головні якості творчого потенціалу.

Загальна сума набраних балів покаже рівень вашого творчого потенціалу.

2. Обговорення головних теоретичних положень.

Передових учителів, тобто тих, хто досягає високих результатів, називають майстрами. Про них говорять як про людей, що володіють мистецтвом викладання і виховання, високою культурою праці. Іноді про них говорять як про досвідчених учителів. Можна твердити, що за своїм змістом і сутністю педагогічна майстерність і педагогічний досвід схожі. Однак, говорячи про вчителя, що він досвідчений, мають на увазі передусім те, що працює він тривалий час, уміє працювати, а говорячи, що вчитель є майстром, підкреслюють, що він досягає особливо високих результатів. Виходить, що не кожний досвідчений учитель – майстер, але кожен майстер педагогічної праці – це досвідчений учитель, хоча досвід його може бути невеликим. Коли вчитель-початківець, здобувши теоретичну підготовку, веде практичну роботу, він набуває досвіду. У цьому разі досвід означає набуття практичних умінь, докладання теорії до практики, процес формування майстерності вчителя. Отже, набуття досвіду є етапом, шаблоном у досягненні майстерності, якщо цей досвід осмислюється і стає особистісним надбанням учителя.

Педагогічний досвід – це практика діяльності людини і її результат, який виявляє рівень опанування об'єктивними закономірностями.

Новаторський педагогічний досвід – педагогічні ідеї, що виходять за межі існуючих нормативів і сприяють створенню нових педагогічних систем і технологій.

Готуючись відвідати урок і ознайомлюючись із досвідом роботи школи і вчителя, слід дотримуватися таких кроків:

- 1) визначити мету і завдання (для чого вивчається досвід?);
- 2) окреслити тематику (що спостерігати і аналізувати?);

- 3) виявити об'єкт вивчення (де спостерігати і які об'єкти?);
- 4) потрібно також зібрати фактичний матеріал (факти, що характеризують об'єкт);
- 5) зробити аналіз, узагальнення, висновки (типові риси вивченого досвіду, його педагогічна сутність і значення, характеристика і обґрунтування системи роботи передового вчителя або школи);
- 6) порівняти виявлений позитивний досвід із уже відомим у педагогіці та методиці;
- 7) перевірити на практиці правильність висновків, ефективність прийомів і методів.

Найнадійнішим методом вивчення передового досвіду є спостереження за роботою вчителя на уроці, під час виховних заходів, коли має місце живий педагогічний процес.

Критерії передового педагогічного досвіду – це сукупність ознак, наявність яких дає змогу визначити конкретний досвід як передовий і рекомендувати його для впровадження.

До головних критеріїв належать:

- 1) новизна, спрямованість досвіду на оновлення навчально-виховного процесу (відхід від авторитарної системи навчання);
- 2) висока результативність і ефективність (зміна ставлення учнів до навчання, успішності);
- 3) оптимальність у досягненні ефективних результатів щодо формування знань, умінь і навичок учнів (засоби і прийоми, які полегшують, а не обтяжують роботу);
- 4) можливість творчого використання досвіду іншими (брак бар'єрів для запозичення досвіду);
- 5) практична значущість і реальна перспективність.

3. Публічний захист досвіду роботи вчителя-майстра

Завдання: ознайомитися з досвідом учителя-майстра і підготувати виступ – захист роботи цього вчителя.

Готуючи виступ, слід зосередити увагу на таких питаннях:

- 1) загальні відомості про вчителя, його досягнення;
- 2) провідна педагогічна ідея досвіду;
- 3) характеристика окремих методів і прийомів навчально-виховної роботи вчителя;
- 4) індивідуальні особливості педагогічної майстерності вчителя;
- 5) творча новизна педагогічного досвіду в організації взаємодії вчителя та учнів;
- 6) елементи досвіду, які, на вашу думку, заслуговують на впровадження. __

Лабораторне заняття №9

Тема. Педагогічні теорії сучасного навчання.

Біхевіористська і когнітивна теорії

Мета: Формування уявлень про можливості людини щодо обробки інформації і здійснення пізнавально-формуючої діяльності.

План заняття

1. Сучасні теорії навчання.
2. Діяльнісний підхід до навчання.
3. Біхевіористський стиль.
4. Когнітивний стиль

Теоретичні відомості

1. Сучасні теорії навчання

Теорій навчання існує багато (рис.). Найчастіше методологічною основою їх є психологічні концепції щодо процесу пізнавальної діяльності на різних етапах його здійснення. Оскільки саме процес пізнавальної діяльності, його активність і роль у формуванні самодостатності особистості цікавлять розробників дистанційної форми навчання, у першу чергу, ми зупинимося тут саме на тих з них, які розглядають можливості людини щодо обробки інформації і здійснення пізнавально-формуючої діяльності. Це такі теорії:

- біхевіористська;
- когнітивна;
- конструктивістська;
- коннективістська.

Традиційна та електронна педагогіка

2. Діяльнісний підхід до навчання

Ідіома освіти стверджує, що досить побудувати інформаційну базу, і дія стає простим ділом. Але це не зовсім так. Навички і дії настільки ж важливі, як і навички знань. Можна це визначити поєднанням двох слів «діяти» і «здатність», тобто «навички, потрібні для дії», або «дієвість». Сюди входять і навички мислення, що потрібні для дії (наприклад, для визначення цілей, або для

створення простору дії. Дієвість повинна цінитися нарівні з умінням читати й писати як основна ціль освіти.

Існує **три традиційних способи діяти**.

Перший – це рух до визначеної мети за визначеними правилами або процедурами. Цей спосіб не дуже гнучкий. Але ефективний.

Другий спосіб передбачає діяльність з управлінням щодо визначення цілей. Тут можна змінювати як напрям діяльності, так і мету, тобто гнучкість способу збільшується.

Третій спосіб характерний тим, що мета визначається довільно, а далі необхідно запроектувати діяльність з її досягнення. Цей спосіб є проблемним і значно гнучкішим і більш варіативним щодо своєї розробки.

Планування діяльності включає в себе цілі, спрямування й задачі, що інакше можна назвати стратегією й тактикою. Стратегія – це загальний намір і лінія поведінки, що спрямовують окремі дії або тактичні рішення. Спрямування дій передбачає складання (конструювання) сценарію дій, який, у свою чергу, може поділятися на сукупність траєкторій дій (які можна подолати без перешкод, бо всі окремі складові, дії та операції відомі) і вузлів з питанням «якби» (де можуть виникати перешкоди й потрібне коригування траєкторії).

3. Біхевіористський стиль

Навчальні вправи, побудовані згідно з цією теорією, складаються з дрібних порцій інформації, можуть повторюватися багато разів у різних сполученнях, що забезпечує їх запам'ятовування. Наприклад, Б. Скінер розкрив сенс поведінки як види реакцій, властивих людині, тобто, думки, почуття, дії. У зв'язку із цим і пропонується структура навчання. На основі цієї теорії була створена технологія програмованого навчання, яка показала непогані результати у процесі алгоритмізації діяльності. Для керування навчальною діяльністю тут були запропоновані тести з відповідями «так» – «ні» й обов'язковий зворотний зв'язок для відпрацювання потрібної якості виконання дій. У відповідності до цієї теорії, саме це свідчило, чи вивчив студент матеріал заняття. Хоча лінійна система

Скінера й розгалужена система Кроуфорда створювали проблеми шаблону й «натаскуванню», біхевіористський підхід сприяв появі концепції повного засвоєння знань Б. Блума, яка була спрямована на інтенсивний розвиток здібностей середніх і слабких учнів при індивідуальному підході й тренінгу. Ця школа розглядає розум людини як «чорну скриньку» у тому сенсі, що реакція на стимул може розглядатися кількісно, повністю ігноруючи процес мислення. Певною мірою цей стиль ґрунтується на навчанні згідно з формулою супроводу діяльності: «стимул – реакція – підкріплення». Теорія має особливості залучення учнів до дистанційного навчання:

Учням треба формулювати кінцеві результати навчання таким чином, щоб вони могли визначитися щодо своїх очікувань і зрозуміти, чи досягли вони результату наприкінці заняття.

2. Учні треба тестувати, щоб визначити, чи досягли вони результатів навчання.

3. Навчальні матеріали повинні об'єднуватися відповідним чином, щоб забезпечувати навчання. Це може мати форму від простого до складного, від відомого до невідомого, від знань до використання.

4. Учні треба забезпечувати своєчасним висновком вчителя, щоб вони могли спостерігати за своїми успіхами та використовувати відповідні дії для їх досягнення.

4. Когнітивний стиль

Когнітивна (пізнавальна) теорія розглядає навчання як внутрішній процес, який включає пам'ять, мислення, роздуми, абстрагування, мотивацію та мету пізнання. Надана студенту інформація перед переробкою зберігається протягом не більше однієї секунди. Якщо інформація не переходить до робочої пам'яті терміново, то вона втрачається назавжди. Тривалість зберігання у робочій пам'яті до 20 секунд і, якщо інформацію не буде оброблено, то вона не зможе перейти до довготривалої пам'яті на збереження. Настанови у дистанційному курсі повинні використовувати стратегії, що дозволяють студентам мати доступ

до навчальної інформації та переводити її у робочу пам'ять. Кількість інформації, що запам'ятовується, залежить від уваги, яка була приділена інформації та готовності структур пам'яті її приймати. Для компенсації обмежених можливостей короткотермінової пам'яті при підготовці навчальних матеріалів, їх треба поділяти на невеличкі порції, використовуючи принцип 7 ± 2 (нові поняття). Обсяг інформації, що перейшла до довготермінової пам'яті залежить від якості та глибини обробки інформації у робочій пам'яті. У процесі засвоєння інформація змінюється, щоб відповідати існуючим пізнавальним структурам. Технологія пізнавальної діяльності стверджує, що інформація розміщується у довготерміновій пам'яті у формі вузлів, які з'єднуються з вже існуючою мережею вузлів. Тому корисно використовувати інформаційні карти пам'яті, які показують основні правила та взаємозв'язки у просторі відповідної теми. Як показують західні педагоги, карти пам'яті вимагають, у тому числі, критичного мислення й є засобом створення пізнавальних структур у студента. Треба рекомендувати студентам створювати особисті інформаційні карти пам'яті. Приклади таких карт і рекомендації з питань їхнього створення можна знайти у книжках відомого британського психолога Тоні Б'юзена.

Рекомендації

1. Треба використовувати стратегії, що забезпечують максимальне сприйняття й розуміння інформації. Оскільки носієм окремих порцій інформації у дистанційному курсі виступає поле екрана (у звичайному курсі – сторінка підручника), треба використовувати всі можливі засоби (колір, розташування, іконки, розмір та характер шрифту, побудову структурних схем та ін.), щоб підвищити ефективність сприйняття й визначення смислових взаємозв'язків між окремими фрагментами наведеної інформації. Це можуть бути такі рекомендації:

- важлива інформація має бути розміщена у центрі поля екрана;

- важлива інформація найвищого рівня повинна бути виділена у будь-який спосіб порівняно з рештою матеріалу, щоб привернути увагу учня. Наприклад, можна використовувати незвичайні або яскраві заголовки для упорядкування матеріалу;
- учні повинні усвідомити, чому саме навчальний матеріал даного заняття вони мають опанувати протягом визначеного терміну;
- рівень складності первісної подачі матеріалу повинен відповідати наявним пізнавальним здібностям учнів, щоб вони могли його зрозуміти й не виникало підстав для формування психологічних бар'єрів та інших перешкод.

1. Стратегія пізнавальної діяльності повинна допомагати учням формувати зв'язки у довготерміновій пам'яті між новою й існуючою інформацією для швидкого пошуку та вилучення звідти потрібної інформації. З цією метою стратегія має використовувати такі допоміжні засоби:

- ключові слова;
- вхідні тести для активізації учнів, які спрямовані допомагати у пригадуванні вивченого;
- питання самоконтролю, які активізують процес навчання й допомагають учневі вибрати особистий шлях вивчення матеріалу.

3. Розташовану в курсі навчальну інформацію потрібно розбивати на смислові частини, щоб учень міг уникнути перевантаження під час обробки матеріалу у робочій пам'яті. На полі екрана повинно бути від п'яти до дев'яти пунктів, оскільки ця кількість відповідає умовам ефективної обробки інформації у робочій пам'яті. Якщо пунктів більше – треба конструювати допоміжні засоби навчання, наприклад інформаційну карту пам'яті всього заняття, і під час навчання – розглядати окремі його частини, не втрачаючи з уваги міжфрагментні зв'язки. Треба рекомендувати учням створювати особисту карту як для окремого заняття, так і для певних тем або видів діяльності.

4. Треба використовувати інші стратегії для організації аналізу, синтезу, оцінювання, які створюють умови перевodu інформації з робочої пам'яті у довготермінову. Стратегії повинні допомагати учням використовувати інформацію у реальному житті.

Завдання

1. Підготувати коротке пояснення нової теми з використанням біхевіористського стилю.
2. Підготувати презентацію-тренінг для пояснення нового матеріалу з використанням когнітивного стилю. Для цього використайте наступний необхідний матеріал:

Матеріали тренінгу повинні включати завдання для різних навчальних стилів, за визначенням Хані та Мамфорда, щоб учень мав змогу вибрати стиль розумової діяльності відповідно до своїх переваг.

Учасники-активісти вчать на прикладах, підтримують зв'язок із звичайними учасниками, а не з особами, які мають авторитет, їм подобається робота у групах, вчитель для них є наставником або помічником.

Учасники-мислителі, перш ніж щось зробити, спостерігають за діями інших, вони розглядають вчителя як експерта у відповідній галузі, уникають контактів з іншими учасниками.

Учасники-теоретики схильні працювати з об'єктами за допомогою символів і теоретичних положень, проводять систематичний аналіз.

Учасники-прагматики схильні вчитися на практичних проектах, брати участь у дискусіях, їм подобаються активні методи та спілкування з іншими учасниками, вони визначають власні критерії оцінки ситуацій.

Активісти краще вчать, якщо:

Залучаються до нових експериментів, проблем, можливостей.

Працюють з іншими в ділових іграх, командних завданнях, рольових іграх.

Зустрілись зі складним завданням.

Очолюють зустрічі чи ведуть обговорення.

Активісти гірше вчаться, якщо:

- Слухають лекції чи довгі пояснення.
- Самостійно читають, пишуть, розмірковують.
- Сприйняття та розуміння даних.
- Чітке виконання інструкцій чи припису.

Мислителі

- Стоять осторонь, думають, сприймають різні можливості.
- Збирають дані та обдумують до того, як зробити висновок.
- Обережні. Не можуть бути в центрі уваги, трошки стримані.
- Надають перевагу останнім місцям на зустрічах та обговореннях.
- Вислуховують інших перед тим як пропонують власне бачення.

Мислителі краще вчаться, якщо:

- Спостерігають за індивідуальною чи груповою роботою.
- У них є можливість переглянути що відбулось та обдумати чому вони навчились.
- Аналізують та доповідають.
- Виконують завдання без чітких часових обмежень.

Мислителі вчаться гірше, якщо:

- Діють як лідер чи виконують рольову гру перед іншими.
- Роблять речі без часу на підготовку.
- Їх кваплять чи турбують конкретними термінами.

Теоретики

- Вкладають спостереження у нестандартні логічні рамки.
- Відхиляють усе, що не підходить.
- Перфекціоністи. Обачливі. Аналітичний розум. Об'єктивні.
- Наближення є послідовно логічним.
- Не комфортно з суб'єктивним судженням та оціночним мисленням.

Теоретики краще вчаться, якщо:

- Вони у складних ситуаціях, де можна застосувати вміння та знання;
- Вони у структурованій ситуації з чіткою метою;

Вони пропонують цікаві ідеї чи концепції навіть тоді, коли вони не є абсолютно відповідними;

Мають можливість запитувати та досліджувати речі з усіх сторін.

Теоретики вчаться гірше, якщо:

Вони не беруть участі у ситуаціях, де ставиться акцент на емоціях та почуттях.

Активність без структури чи слабкий інструктаж;

Їм доводиться робити речі, не знаючи законів та концепцій для застосування;

Вони почуваються не такими як інші учасники.

Прагматики

Палко випробують ідеї та теорії, щоб дізнатись чи спрацьовують вони на практиці.

Винаходять ідеї та експерименти із застосуванням.

Люблять, коли справи рухаються швидко.

Нетерплячі в дебатах та дискусіях.

Практичні, приземлені люди.

Вони сприймають проблеми як перепони.

Прагматик краще вчиться, якщо:

Є серед обов'язків зв'язок між темою та роботою.

У них є можливість застосовувати техніку із зворотним зв'язком (рольові ігри).

Демонструють техніку з безумовною перевагою (економія часу).

Вони бачать модель, яку можуть скопіювати.

Прагматики вчаться гірше, якщо:

не має очевидної чи обов'язкової користі, яку вони можуть побачити;

не має практики чи напрямку для виконання;

не має очевидної віддачі у навчанні;

подія чи навчання повністю є теорією.

Лабораторне заняття №10

Тема. Конструктивізм і коннективізм

Мета: Формування уявлень про можливості людини щодо обробки інформації і здійснення пізнавально-формуючої діяльності.

План заняття

1. Конструктивізм.
2. Коннективізм.

Теоретичні відомості

1. Конструктивізм

Конструктивістський педагогічний підхід полягає в тому, що вчитель при передачі знань учню сприяє створенню в останнього особистого навчального середовища, за рахунок використання ним свого попереднього досвіду. Учень у цьому середовищі здійснює активну пізнавальну діяльність, передбачену й підготовлену викладачем, що включає конструювання знань й умінь, засвоєння їх у процесі діяльності, присвоєння знань за допомогою їхнього активного дослідження і спільної переробки в спілкуванні з іншими учнями та вчителями. Конструктивістський підхід у дистанційному навчанні має бути присутнім у всіх складових навчальної діяльності: передачі знань учню, засвоєнні і присвоєнні знань учнем, практичному використанні знань, оцінки якості набутих знань учнем й оцінки підсумкових результатів навчання вчителем. Останній у цьому процесі формує мислення учня, забезпечує наявність джерел інформації, мотивує й направляє розвиток учня.

Створення варіативності вимагає від вчителя різнобічного розгляду можливостей усіх інформаційних носіїв навчального курсу – понять, ключових ситуацій, способів і засобів діяльності та ін. Чим різнобічнішою й детальнішою буде розроблена запропонована вчителем варіативність розгляду та форми

представлення навчальної інформації, тим краще може бути сформований студентом особистий навчальний простір і забезпечення продуктивної діяльності у ньому.

2. Коннективізм

Розвиток інформаційних технологій принципово змінив інформаційну картину світу, а також принципи роботи з інформацією, у тому числі й у мережі Інтернет.

Ці зміни можна сформулювати таким чином:

1. Інформація стала поширюватися з неймовірною швидкістю. Її стало занадто багато. Це спричинило необхідність створення нових методів роботи з інформацією.
2. Роста та формується нове покоління людей, які використовують Інтернет як простір існування (цифрові аборигени).
3. Сучасну людину вже не задовольняє односторонній механізм передачі інформації - вона прагне самотужки отримувати інформацію з різних джерел, створювати, відбирати й оцінювати її з власної точки зору.

На перший план у житті людини висувається пошук оптимальних методів отримання, обробки й передачі інформації. Трансформація інформаційного простору мережі Інтернет висунула на перший план питання: «Чи повинен змінюватися процес навчання в епоху розвитку нових технологій, якщо так, то яким чином?». Джордж Сіменс (George Siemens) висловив ідею про те, що навчання в сучасному світі має суттєво змінитися, оскільки старі теорії (біхевіоризм, когнітивізм, конструктивізм) були розроблені в «дотехнологічну» епоху. З цієї причини він стверджує, що в сучасному світі:

- чимало учнів будуть рухатися в різних, можливо, пов'язаних між собою галузях знання протягом свого життя;
- неформальне навчання є важливим аспектом нашого досвіду;
- формальна освіта не включає в себе весь досвід нашого навчання.

- навчання сьогодні відбувається в різних формах - через співтовариства практики, особисті зв'язки, і не тільки в спеціальних навчальних закладах;
- навчання являє собою безперервний процес, що триває протягом усього життя. навчання, діяльність і робота вже далеко не окремі поняття, зараз вони пов'язані між собою;
- підвищена увага до управління знаннями підкреслює необхідність теорії, яка спробує пояснити зв'язок між індивідуальним й організаційним навчанням.

Вважається, що коннективізм – це не теорія навчання, а педагогічний погляд на освіту, заснований на очевидному твердженні про те, що учням з раннього віку необхідно створити зв'язки зі світом за межами школи в цілях розвитку «мережових навичок», які дозволять їм ефективно управляти знаннями в інформаційному суспільстві. За словами Керра, коннективізм не може кваліфікуватися як теорія тому, що коннективізм:

- тільки використовує деякі гасла, іноді вірні, але занадто узагальнені;
- це лише «внесок у загальний світогляд»;
- спотворює поточне становище альтернативних теорій навчання, таких як конструктивізм, біхевіоризм і когнітивізм.

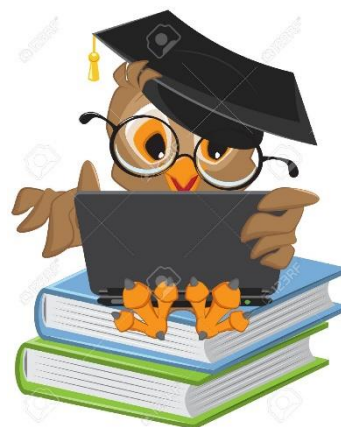
Завдання

3. Підготувати уривок уроку з використанням коннективізму.

Лабораторне заняття №11

Тема. Моделі змішаного навчання.

Мета: Підвищення ефективності підготовки з використанням систематичної оцінки взаємозалежних змінних й інтеграції засобів навчання.

План заняття

1. Модель обертання.
2. Гнучка модель «Flex».
3. Модель «Інтенсивна» ординатура.
4. Збагачена віртуальна модель.
5. Модель «Автономна група».
6. Моделі групи «Особистий вибір».

Теоретичні відомості

1. Модель обертання.

Модель обертання – курс або урок, в якому студенти переміщуються за встановленим графіком або на розсуд учителя між методами навчання, принаймні, одним з яких є дистанційне навчання. Інші умови можуть включати такі заходи як робота в малих групах або класі, групові проекти, індивідуальні заняття й письмові роботи. Студенти вчаться в основному на території кампуса і вдома.

Обертання робочих зон - курс або урок, в якому студенти переміщуються через фіксовані відрізки часу між різними місцями навчання, де, принаймні, одне - це дистанційне навчання. Інші місця можуть включати роботу в малих групах або класі, групові проекти, індивідуальні заняття та завдання.

Лабораторія обертання - курс або урок, де дистанційне навчання здійснюється в комп'ютерній лабораторії.

Перевернутий клас - курс або урок, коли студенти дистанційно вивчають теоретичний матеріал замість традиційного домашнього завдання, а потім в аудиторії виконують практичну роботу. **Індивідуальне обертання** - курс або урок, де кожен студент має індивідуальний графік роботи.

2. Гнучка модель «Flex».

Гнучка модель «Flex» - курс, коли дистанційне навчання є основним з деякими очними зустрічами. Студенти працюють за індивідуальним графіком з використанням різних методів навчання. Учитель супроводжує кожного учня дистанційно для відпрацювання тем, складних щодо розуміння, він організовує очні консультації з нечисленними групами або індивідуально. У той же час відзначається, що відео-лекції не для всіх студентів є кращим варіантом. У перевернутому класі замість відео-лекції можна використовувати будь-який навчальний матеріал різної складності залежно від цілей навчання. При цьому необхідно враховувати, в першу чергу, мотивацію студентів, а потім їх рівень підготовленості та вміння конспектувати різні навчальні та наукові матеріали.

3. Модель «Інтенсивна» ординатура.

Один семестр проводиться традиційно (зазвичай влітку), а решта повністю он-лайн;

- один тиждень або у вихідні надаються традиційні сесії для практичних і лабораторних робіт, а решта їх вивчаються он-лайн;
- інколи аудиторні заняття скорочуються з трьох «кредитних» годин на тиждень до однієї або двох годин, надаючи більше часу студентам для навчання он-лайн.

Модель «самозмішування». Модель є традиційною для вищих навчальних закладів Америки. Студенти самостійно обирають додаткові до основної освіти курси. Постачальниками освітнього контенту можуть виступати різні школи та освітні установи.

4. Збагачена віртуальна модель.

Збагачена віртуальна модель - студенти ділять свій час між відвідинами кампуса й навчанням дистанційно за допомогою он-лайн-доставки контенту. Ця модель відрізняється від перевернутого класу тим, що студенти рідко відвідують кампус. «Телешкола» додатково використовує моделі, що реалізують персоналізований підхід (Автономна група, група «Особистий вибір», моделі «Новий профіль», «Індивідуальний навчальний план», «Міжшкільна група»).

5. Модель «Автономна група».

Ця модель використовується в тому випадку, коли студенти в класі сильно різняться за своїми психологічними особливостями, рівнем мотивації, сформованості ІКТ-компетентності та регулятивних універсальних навчальних дій. У цьому випадку клас ділиться на групи, в одній з яких основне навчання ведеться в режимі он-лайн, а особиста взаємодія з учителем використовується для консультування, групового або індивідуального. В іншій групі основне навчання ведеться в традиційній формі, а електронне навчання використовується для підтримки та відпрацювання навичок. Просторова організація класу повинна мати дві зони - для традиційного уроку і зону он-лайн-занять. Працюючи в цій моделі, учитель має володіти навичкою розподілу своєї уваги між двома групами, вміти організовувати пізнавальну діяльність учнів через систему індивідуальних або групових завдань, знайомство з новим навчальним матеріалом, виконуючи функцію помічника при виконанні завдань.

6. Моделі групи «Особистий вибір».

Моделі групи «Особистий вибір» підходять для учнів старших класів, які мають високу мотивацію до навчання, рівень сформованості ІКТ-компетентності, особистісних і метапредметних навичок. У рамках цієї групи відповідальність за результати покладається на студента, тому що процес будується переважно з використанням електронного освітнього ресурсу. Завдання школи в цьому випадку зводяться до надання тимчасових (передбачені у розкладі години для on-line курсу) і просторових (приміщення з комп'ютером і виходом в Інтернет)

ресурсів, а також надання психологічної та, за необхідності, педагогічної підтримки. За певних умов (компоновка в розкладі предметів, що припускають відвідування школи) учень може освоювати on-line курси поза школою. Моделі цієї групи різняться лише способом формування навчальних груп:

- усередині однієї школи з фіксованим набором курсів для вивчення on-line - «Новий профіль»;
- усередині однієї школи з різним набором курсів для вивчення on-line - «Індивідуальний навчальний план»;
- усередині одного віку різних шкіл для вивчення певного on-line курсу - «Міжшкільна група».

Для всіх моделей важливо допомогти студентам перенести інформацію з короткотермінової пам'яті до довготривалої пам'яті. Цей процес включає:

- використання реальних сценаріїв, щоб захопити увагу студентів та їхні інтереси;
- включення студента в сценарії опитування студентів (що вони будуть робити і як вони можуть допомогти процесу);
- заохочення розслідування й дослідження в безпечному середовищі за допомогою тренерської підтримки;
- сприяння обміну знаннями, адже досвід колег може зміцнити навчання;
- стимулювання розумової діяльності, щоб надати поштовх для роздумів або вирішення проблем, які не мають однієї правильної відповіді.
- спонукання студентів до конкуренції в досягненні цілей.

Завдання

4. Підготувати урок, використавши одну із моделей змішаного навчання.

Лабораторне заняття №12

Тема. Перевернутий клас.

Мета: Змінити роль вчителя у навчальному процесі: з головного транслятора знань – на помічника, консультанта і координатора.

Створення оптимальних умов для пізнавальної активності учнів.

План заняття

7. Види «Перевернутих класів»:

- Типовий перевернутий клас.
- Орієнтований на дискусію перевернутий клас.
- Сфокусований на демонстрації перевернутий клас.
- Псевдоперевернутий клас.
- Груповий перевернутий клас.
- Віртуальний перевернутий клас.
- «Перевернутий» вчитель

8. Як краще «перевернути» клас?

9. Як зробити ефективним «Перевернуте навчання»?

10. Які переваги дає використання моделі «Перевернутий клас»?

Теоретичні відомості

1. Види «Перевернутих класів»

У практиці закордонних педагогів зустрічаються такі:

Типовий перевернутий клас (The Standard Inverted Classroom). Учні отримують домашнє завдання, яке передбачає перегляд відеолекцій, ознайомлення з матеріалами, що стосуються теми наступного уроку, під час якого на практиці застосовують отримані теоретичні знання, а вчителі мають додатковий час для індивідуальної роботи з кожною дитиною.

Орієнтований на дискусію перевернутий клас (The Discussion-Oriented Flipped Classroom). Діти отримують завдання переглянути певні відеоролики або матеріали інтернет-ресурсів. А вчитель на уроці організовує обговорення отриманої інформації. Така форма буде корисною на уроках історії, мови або літератури.

Сфокусований на демонстрації перевернутий клас (The Demonstration-Focused Flipped Classroom). Така форма буде ефективною для тих предметів, які вимагають демонстрації матеріалів, проведення наочних дослідів. Учитель демонструє необхідну діяльність, а учні сприймають і аналізують її, а потім виконують певні дії у власному темпі – так, як їм зручно.

Псевдоперевернутий клас (The Faux-Flipped Classroom). Застосування цієї форми буде доцільним у тому випадку, якщо ви не можете бути впевнені, що ваші учні точно готуватимуться вдома. Така модель дозволяє дітям дивитися відео на уроці й після цього виконувати відповідні завдання. А вчитель може бути впевнений, що всі учні класу готові до виконання практичних завдань і, переходячи від учня до учня, надавати їм індивідуальні консультації.

Груповий перевернутий клас (The Group-Based Flipped Classroom). Ця модель спонукає учнів вчитися один в одного, пояснювати однокласникам відповіді, ефективні способи отримання інформації, проведення наукового дослідження тощо. Як її використати? Перед уроком діти мають за власним бажанням або за рекомендацією вчителя об'єднатися в групи, ознайомитися з відповідними матеріалами. А на уроці працювати разом над певною науковою проблемою.

Віртуальний перевернутий клас (The Virtual Flipped Classroom). Можна організувати роботу учнів таким чином, щоб весь процес навчання відбувався дистанційно: вчитель пропонує дітям матеріал для перегляду, видає практичні завдання, консультує онлайн, проводить тестування і виставляє підсумкові оцінки. Головне – розпочати вивчення відповідного матеріалу із самостійного опрацювання теорії, так, як це відбувається за принципами «Перевернутого класу».

«Перевернутий» вчитель (Flipping The Teacher). Не обов'язково всю роботу має виконувати вчитель – готувати або шукати відеоматеріали, формувати практичні завдання, консультувати, перевіряти роботи. Певні види робіт можуть виконати учні, а вчитель стежитиме за тим, як буде організовано процес навчання, як буде представлена інформація, і надаватиме у разі необхідності допомогу.

2. Як краще «перевернути» клас?

Визначити, яку модель «Перевернутого класу» найкраще застосувати, допоможуть відповіді на такі запитання:

- У яких класах у вас залишаються завдання, що ви не встигаєте виконати під час уроку? Чому ви не встигаєте виконувати ці завдання?
- Які поняття і теми учні найбільше прагнуть засвоїти самостійно?
- Який час ви можете виділити для запровадження «перевернутого навчання»?
- Що ваші учні мають знати в результаті такого навчання.
- Яку частину матеріалу школярі мають опрацювати вдома?
- Що діти мають знати і вміти для того, щоб успішно засвоїти матеріал, який вноситься на «домашнє опрацювання».

3. Як зробити ефективним «Перевернуте навчання»?

- Визначте, що учні мають вивчити, прочитати, переглянути заздалегідь (розділи підручників, статті в журналах, сторінки в інтернеті, подкасти, відеоролики, міні-лекції тощо).
- Пристосуйте свою інформацію для учнів. Не обов'язково створювати нові ресурси. Можна скористатися наявними, адаптувавши їх. Попри те, що для домашнього опрацювання зазвичай пропонується відеоконтент, можна застосувати традиційні матеріали для опрацювання так, щоб їх можна було використати при «Перевернутому навчанні».
- Обов'язково контролюйте, чи готуються діти до уроку, чи вони ознайомилися з матеріалами, пропонованими для опрацювання. Якщо при роботі виникнуть запитання, знайдіть можливість провести індивідуальну

чи групову консультацію – у переддень уроку або ввечері в спеціально відведений час.

- Отримавши завдання для опрацювання, учні мають чітко розуміти мету своєї роботи.
- Навчальне відео чи інші використовувані ресурси доповнюйте чіткими інструкціями і завданнями. Якщо такого завдання немає, запропонуйте дітям сформулювати його самостійно чи скласти декілька запитань, які стосуватимуться теми, що вивчається, або окремих фрагментів переглянутого відео.
- Запропонуйте дітям скласти конспект або невеликі нотатки переглянутих матеріалів.
- Відео, пропоноване для перегляду, має бути не надто довгим та інформаційно навантаженим.

4. Які переваги дає використання моделі «Перевернутий клас»?

- Учитель отримує час для індивідуальної роботи з кожним учнем, оскільки не має потреби повідомляти новий матеріал, а може одразу зосередитися на виконанні практичних завдань.
- Учень може самостійно, у необхідному темпі передивлятися матеріал, робити у разі необхідності паузу або повертатися до необхідних фрагментів.
- Відеоматеріали доступні для всіх учнів – і для тих, хто був на уроці, і для тих, хто з якоїсь причини був відсутній.
- Якщо є така потреба, учень може у будь-який момент звернутися до необхідних матеріалів.

Чи має ця модель недоліки?

Не існує нічого ідеального. І ця модель теж має недоліки. Проте їх небагато:

- Учень не може поставити запитання вчителю безпосередньо у той момент, коли воно виникає.
- Деякі діти можуть не виконувати домашнє завдання і тому повноцінно не працюватимуть на уроці.

Проте переваг все ж таки більше, ніж недоліків.

У будь-якому випадку варто спробувати застосувати цю модель. Можливо, вона переверне не тільки клас, а й світогляд ваших учнів.

Завдання

5. Підготувати урок, використавши модель змішаного навчання – перевернутий клас.

Лабораторне заняття №13

Тема. Мікро-навчання.

Мета: Розкриття сутності методу мікронавчання та з'ясування ефективності його використання для підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців.

План заняття

11. Термін «мікро-навчання»
12. Форми мікро-навчання
13. Інноваційні особливості
14. Основні кроки при створенні мікро-навчання

Теоретичні відомості

1. Термін «мікро-навчання»

Термін «мікро-навчання» вперше запропоновано в 2004 році в роботі Герхарда Гасслер (Gassler). Мікро-навчання це спосіб, в якому поняття та ідеї представлені на дуже маленьких фрагментах, передбачені надто короткі тимчасові інтервали, при необхідності або в умовах забезпечення максимальної сприйнятливості.

Термін і поняття привернули увагу фахівців навчання, дизайнерів курсів і клієнтів з різних причин:

1. зростання мобільних пристроїв і повсюдне підключення до мережі;
2. великі потоки інформації та зниження концентрації уваги;
3. необхідність точно в термін доставити інформацію для виконання роботи;
4. поява платформ для спільної роботи в організації;
5. необхідність спільної роботи в мережі.

Моделі поведінки користувачів у мережі показують, що:

- 62% користувачів смартфонів схильні прийняти негайні заходи, щоб вирішити проблему або нову задачу;
- 90% користувачів використовували смартфон для досягнення довгострокової мети або виконання багатоступінчастого процесу малими кроками;
- 91% користувачів сказали, що вони шукають нові ідеї на мобільних пристроях під час виконання рутинних завдань;
- користувачі YouTube використовували понад 100 млн. годин для перегляду інструкцій виконання операцій.

На даний час знання застарівають за 2,5 роки, з іншого боку, тільки 15% користувачів постійно застосовують сучасні знання у своїй діяльності. Тому необхідно формувати у працівників постійну потребу вчитися. Розробники мікро-уроків мають знати потреби аудиторії, своєчасно надавати уроки, вміти працювати з інформацією. Мікро-навчання можна розглядати як окрему стратегію навчання, воно може бути інтегроване в будь-яке навчання, наприклад, бути частиною змішаного навчання, MOOC або стратегією формування фундаментального знання. Приклади:

- робота в twitter при короткочасній поїздці або очікуванні;
- перегляд останніх повідомлень у блозі під час перерв;
- перегляд відео (наприклад, про спосіб покупки залізничного квитка);

- коментар однокласників до спільної роботи;
- електронна пошта з інструкцією з мікро-навчання;
- повторення невеликих розділів курсу та підготовка до іспиту.

Таким чином, мікро-навчання - це спосіб доставки контенту невеликими, дуже конкретними дозами й навчання студентів з **контролем**. Якщо мікро-урок містить конкретні цілі - це формальне навчання; якщо мікро-урок визначається нашими потребами на даний момент - це неформальне навчання; і якщо навчання відбувається як побічний продукт певної іншої діяльності - це випадкове навчання. Мікро-навчання може бути побудоване на базі традиційної навчальної програми. На першому етапі цей курс деструктується, виділяються мікро-دوزи для побудови мікро-навчання. Потім з отриманих блоків формується нова навчальна програма, яка може бути персоналізована під конкретні потреби студента. Звичайна лінійна навчальна програма перетворюється на нелінійну й легко адаптується до навчання. Мікро-навчання добре працює як компонент неформального навчання, коли учень вибирає, що саме йому потрібно для вирішення проблеми. Мікро-навчання є ефективним, коли має такі характеристики:

- для навчання необхідно засвоїти окремі факти, епізоди;
- воно охоплює частину процесу або дії;
- потрібно просте або не дуже складне навчання;
- навчання відбувається при спільній роботі у дискусійному форумі;
- технології забезпечують доступ у будь-який час, у будь-якому місці.

2. Форми мікро-навчання:

читати текст, електронну пошту, блог;

- слухати підкаст;
- дивитися інфографіку;
- проходити тестування;
- грати в мікро-гру;
- дивитися відео;

- брати участь в твіт-чаті;
- брати участь у симуляції;
- отримувати допомогу в роботі;
- отримувати допомогу в посібнику;
- переглядати презентації в Power Point та ін.

Можуть бути використані різні форми мікро-навчання для створення середовища навчання, яке матиме такі характеристики:

- **Сталість:** усі навчальні процеси записуються послідовно щодня.
- **Доступність:** учні мають доступ до своїх документів, даних або відео з будь-якої точки. Ця інформація надається на підставі їх запитів.
- **Безпосередність:** студенти можуть отримати будь-яку інформацію негайно і швидко вирішувати проблеми. Або, студент може записувати питання і шукати відповідь пізніше.
- **Інтерактивність:** студенти можуть взаємодіяти з експертами, вчителями чи однолітками у вигляді синхронного або асинхронного режиму.
- Навчання може бути **вбудованим** у повсякденне життя.
- **Можливість адаптації:** студенти можуть отримати потрібну інформацію в потрібному місці правильним чином

3. Інноваційні особливості які роблять мікро-навчання успішним:

- безшовна інтеграція: навчання є частиною роботи і практики;
- периферійне споживання: не вимагається повна увага, багато завдань складаються з декількох, завдання частково перекриваються, включають пошук, фільтрацію й оцінку інформації, а також створення та поширення інформації автором;
- мотивація: навчальні ситуації не передбачувані, студент самостійно вибирає мікро-урок.

4. Основні кроки при створенні мікро-навчання:

1. **Карта.** Карта навчання для виявлення потреби студентів у навчанні та для виконання навчальних заходів.
2. **Розуміння.** Розуміння потреби студентів у мікро-моменті, коли вони потребують доступу до знань, оцінки й розуміють як зробити процес навчання більш конкретним.
3. **Контекст.** Аналіз контексту, місця і часу мікро-моменту для доставки налаштованого досвіду електронного навчання.
4. **Оптимізація.** Оптимізація досвіду електронного навчання.
5. **Вимірювання.** Необхідно вимірювати кожну хвилину, коли це можливо, і використовувати кращі оцінки, коли точна міра недоступна.

При створенні мікро-навчання необхідно враховувати:

1. Мікродози повинні мати одну навчальну мету.
2. Бажано використовувати відео.
3. Навчальний матеріал має бути високої якості.
4. Час вирішує все. Відео має бути 5 хвилин або менше.
5. Доведіть, що навчання відбулося. Замість тестів множинного вибору попросіть студентів продемонструвати свої знання.

Одним з основних елементів мікро-навчання є відео фрагменти тривалістю до 5 хв. Це пов'язано з тим, що:

- відео на YouTube одне з найбільш відвідуваних;
- відео є найбільш ефективним засобом передачі інформації;
- відео легко створити.

Створення мікро-лекцій на основі PowerPoint складається з таких етапів:

1. **Підготовка слайдів.** Слайди повинні містити мінімальну кількість тексту й не містити зайвої графіки. Поєднання тексту й анімації викликає когнітивний дисонанс. Анімація має супроводжуватися голосовим повідомленням.
2. **Голосовий супровід.** Текст неприпустимо читати з екрану, його необхідно підготувати заздалегідь.

3. **Веб-камера.** Демонстрація лектора через камеру покращує якість лекції, але при поясненні схем, діаграм та інших складних фрагментів курсу її слід вимикати.

4. **Показчики.** Показчиковому загальному випадку може бути показчик миші, іноді в програмі підготовки запису можуть бути свої показчики. На слайдах можна й бажано робити записи від руки.

Одним з можливих інструментів для створення мікро-уроку може бути Edynco (<https://www.edynco.com/>). Мікро-навчання знаходить широке застосування в останніх версіях xMOOC, це:

- короткі відео та інші навчальні ресурси – це найпопулярніша форма в більшості MOOC та інші ресурси, допоміжні матеріали, документи, підкасти й навіть короткі інтерактивні заходи електронного навчання;
- рознесені повторення і практична діяльність;
- спілкування і платформи спільної роботи. MOOC може включати дошки обговорень, сесії питань і відповідей, Twitter-канали та інші інструменти соціальних медіа для спілкування та співпраці.
- мікро-навчання являє собою ідеальне середовище для гейміфікації.

Застосування MOOC і мікро-навчання в корпоративному навчанні вимагає повного переосмислення навчання на робочому місці та підтримки його сучасними технологіями. Компанії відходять від традиційних моделей, переходять у навчанні до формування компетентності для підтримки продуктивності. У корпоративному середовищі мікро-навчання повинно бути динамічним, гнучким, масштабованим і доступним за запитом, коли й де воно необхідне. Переваги мікро-навчання:

1. навчання - спосіб поліпшення мислення студента;
2. чим більше студент знає, тим більше він пам'ятає;
3. мікро-курси – це цілеспрямовані та практичні знання;
4. мікро-курси доступні он-лайн у будь-який час, у будь-якому місці;

5. мікро-курси навчають, а не повідомляють.

Завдання

6. Підготувати урок, використавши модель мікронавчання.

Література

1. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. Зязюна. – К., 2004. – 422 с.
2. Ковальчук Л.О. Основи педагогічної майстерності: Навч. посібник. – Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 608 с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник. – К., 2001. – 576 с.
4. Ягупов В.В. Педагогіка: Посібник. – К., 2002. – 560 с.
5. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. – 284 с.